

सबै कला रूपहरूको समावेश

0337CH20

के तपाईं
लाई थाहा
छ ?

बाँसुरी

तपाईंको पाठ्यपुस्तकको नाम राखिएको छ, बाँसुरी। यो जादुई र सुमधुर ध्वनिको साथ एक वाद्ययन्त्र हो जुन सबैले मन पराउँछन्। के तपाईंलाई थाहा छ बाँसुरी बाँसबाट बनेको हो? तपाईं पनि यसलाई आफै बनाउन र यसलाई बजाउँ सक्नुहुन्छ। जब तपाईं मेला वा स्थानीय मेलामा जानुहुन्छ, त्यहाँ सधैं कोही न कोही खेलाउना बेच्दै र बाँसुरी बजाउँदै हुन्छन्, र तपाईं सबै आवाजप्रति आकर्षित हुनुहुन्छ। उस्तै बाँसुरी नृत्यमा बजाइन्छ र नाटक मा एक सामग्री को रूप मा प्रयोग गरिन्छ। बाँसुरी कागज, बाँस वा माटोले पनि बनाउन सकिन्छ वा कोही खेलिरहेको दृश्य बाँसुरी जंगल मा वा खेत मा आकर्षित गर्न सकिन्छ।

सबै कला रूपहरू एक अर्काबाट धेरै फरक छन्; एकै समयमा तिनीहरू सबैसँग धेरै सामान्य विशेषताहरू छन् र एक अर्कासँग जोडिएका छन्। उदाहरणका लागि स्वरा, लया, भव र ताला संगीत, नृत्य, रंगमंच र दृश्य कला सबै कला रूपहरूसँग सम्बन्धित छन्। तिनीहरू सबैको चाल, लय र कुराकानी गर्न आफ्नै भाषा छ। तपाईं कलाको माध्यमबाट आफ्ना भावनाहरू व्यक्त गर्न सक्नुहुन्छ।

यहाँ, हामीसँग केही गतिविधिहरू छन् जसले सबै कला रूपहरूलाई एकसाथ ल्याउँदछ—तपाईं यी गतिविधिहरू गर्न सक्नुहुन्छ र आनन्द उठाउन सक्नुहुन्छ!

क्रियाकलाप १ कला रूपहरूको एकीकरण

यहाँ नन्दिकेश्वरद्वारा अभिनय दर्पण लगभग एक हजार वर्ष पहिले रचित संस्कृतमा लेखिएको चार पंक्तिको श्लोकको उदाहरण प्रस्तुत गरिएको छ । सामान्यतया, कलाकारहरूले आफ्नो प्रदर्शन सुरु गर्नु अघि यो पाठ गर्छन् । तपाईं यसलाई कार्यसंग ठूलो स्वरमा पढ्न सक्नुहुन्छ । क्यूआर कोड स्क्रान गरेर पनि भिडियोहेर्न सकिन्छ ।

आङ्गिकं भुवनं यस्य, वाचिकं सर्व वाङ्मयम्।
आहार्यं चन्द्र तारादि, तं वन्दे सात्त्विकं शिवम्॥

Aangikam bhuvanam yasya,
Vaachikam sarva vangmayam.
Aaharyam chandra taradi
Tam vande saattvikam Shivam ।

अर्थ

जहाँ भौतिक शरीर ब्रह्माण्ड हो,
भाषण वा गीत सबै ध्वनिहरूको सार हो,
अलंकार भनेको चन्द्रमा र ताराहरू हुन् ।
म त्यो परम देवत्वलाई प्रणाम गर्छु ।

यसले तपाईंले सिक्किरहेका चारै कला रूपहरूलाई एकसाथ ल्याउँदछ-

अङ्गिका – चाल, क्रिया र अभिव्यक्तिको साथ शारीरिक प्रदर्शन

वाचिक – भाषण, संवाद, गीत

अहार्य – वेशभूषा, आभूषण, मूर्तिकला, चित्रकला

सात्त्विक – कलाकार र दर्शकहरूको लागि गहिरो भावनात्मक आध्यात्मिक अनुभव ।

क्रियाकलाप २ बाँसुरी

तिमी एउटा बाँसुरी बनाउन सक्छौ जसको लागि तपाईंलाई केवल बाक्लो चार्ट पेपर, गोंद, कैंचीको एक जोडी र केहि क्रेयोन वा रङ पेन्सिलको आवश्यकता पर्दछ ।

- चार्ट पेपरमा बाँसुरी को चित्र कोर्नुहोस् । यसलाई सिलिन्डरको आकारमा रोल गर्नुहोस् र किनाराहरूमा केही गोंद थप्नुहोस् । यसमा स-साना प्वालहरू राख्नुहोस्, र यहाँ, तपाईंको बाँसुरी तयार छ ।
- तपाईं एक बाँसुरी को रेखाचित्र बनाउन सक्नुहुन्छ साथै, यसको वरिपरि मानिसहरू, जनावरहरू र वस्तुहरू जस्ता थप चीजहरू थप्न सक्नुहुन्छ, जंगलमा रोचक चीजहरूको चित्र कोर्नुहोस्, जस्तै जनावरहरू, फूलहरू, आदि ।
- अब, बाँसुरीलाई विषयवस्तु बनाएर र तपाईंले बनाएको चित्र प्रयोग गरेर एउटा कथा सिर्जना गर्नुहोस् । यसलाई कक्षामा केही कार्यहरूको साथ देखाउनुहोस् ।
- तपाईं आफ्नो वरपरको कुनै पनि वस्तु प्रयोग गर्न सक्नुहुन्छ र बाँसुरीको रूपमा सुधार गर्न सक्नुहुन्छ कथा सुनाउन । तपाईं बाँसुरीलाई प्रोपको रूपमा पनि प्रयोग गर्न सक्नुहुन्छ ॥
- आफूलाई वाद्ययन्त्रको रूपमा कल्पना गर्नुहोस्— बाँसुरी र लागू गर्नुहोस् ।
- तपाईं बाँसुरी गीत वा धुनको साथ सरल चाल र चरणहरू सिर्जना गर्न सक्नुहुनेछ ।

शिक्षकको टिप्पणी

बच्चाहरूलाई बाँसुरीको आवाज सुनाएर र गोठालो राख्दै गाईवस्तुको हुलको नेतृत्व गर्दै खेतमा भगवान श्री कृष्णले बाँसुरी बजाएको कल्पना गर्न लगाउन सकिन्छ । तिनीहरूले यस विषयमा लोक गीत पनि सिक्न सक्छन् । सबै गतिविधिहरूलाई ४-५ विद्यार्थीको समूहमा विभाजन गर्न सकिन्छ र सम्पूर्ण कक्षा समावेश गर्न सकिन्छ ।

क्रियाकलाप ३ प्रकृतिको नजिक

हामी सबै प्रकृतिलाई माया गर्छौं, हामी यसलाई महसुस गर्न र प्रकृति नजिक बस्न र आवाज, रंग र हरियालीको आनन्द लिन प्रयास गर्छौं।

तपाईंहरू सबैले आफ्नो कक्षाकोठाभित्र पनि जंगल बनाउन सक्नुहुन्छ।

- चादरको बीचमा फूल बनाउनुहोस्। तपाईंको समूहका प्रत्येक बच्चाहरूले फूलको वरिपरि केही थप्रेछन् र बगैँचा वा जंगलको चित्र सिर्जना गर्नेछन्।
- फूल, चरा, रूख र जनावरहरू समावेश भएको कथा सिर्जना गर्नुहोस्।
- जंगलमा हिँडिरहेको जस्तो गरी यताउता घुम्नुहोस्।
- के तपाईं उत्साहित हुनुहुन्छ? जिज्ञासु?
- तपाईं के देख्नुहुन्छ भनेर कल्पना गर्नुहोस् (तपाईंको मनपर्ने जनावर, फूलहरूको गन्ध, ठूला चट्टानहरू आदि)
- जंगल वा बगैँचामा तपाईं कस्तो प्रकारको आवाज सुन्नुहुन्छ? (चराचुरुङ्गीको चिरबिर, पानी बगिरहेको) तिनीहरूको आवाज सिर्जना गर्ने प्रयास गर्नुहोस्।
- तपाईं प्राकृतिक परिवेशमा हुनुहुन्छ जस्तो महसुस गर्नुहोस्, जस्तै एक जंगल वा एक पार्क।

शिक्षकको टिप्पणी

बालबालिकाले जनावर, चराचुरुङ्गी, प्रकृति आदिका बारेमा गीत सिक्न सक्छन्। माथिका सबै गतिविधिहरू ४ - ५ विद्यार्थीहरूको समूहमा सञ्चालन गर्न सकिन्छ र सम्पूर्ण कक्षा संलग्न गर्न सकिन्छ।

क्रियाकलाप ४ उत्सव मनाउन

हामी सबैले विभिन्न चाडपर्व मनाउँछौं । हामी सामान्यतया ठूला चाडहरू मा छुट्टी पाउँछौं, र तिनीहरूले हाम्रो जीवनमा आनन्द र रङ ल्याउँछन् । सानो होस् वा ठूलो चाड मनाउँदा हामीलाई खुसी लाग्छ, किनकि हामीले नयाँ लुगा लगौंछौं, राम्रो खाना खान्छौं, साथीभाइ र आफन्तलाई भेट्छौं र आफ्नो घर सफा र सजाउँछौं ।

शिक्षकको टिप्पणी

यस गतिविधिको पछाडिको मुख्य विचार कला रूपहरू बीच जडान निर्माण गर्नु हो ।

- केटाकेटीले चाडबाडको गीत सिक्र सक्छन् ।
- विशेष अवसरमा विद्यालयको सभामा गतिविधिहरू प्रस्तुत गर्न सकिन्छ । विषयवस्तुमा आधारित विभिन्न कला रूपहरूको लागि वर्गलाई समूहहरूमा विभाजन गर्नुहोस् । यसले बच्चाहरूलाई श्रोताहरूको सामना गर्ने र कलारूपहरू बीचको सम्बन्धको समझ निर्माण गर्ने अवसर प्रदान गर्दछ ।

विभिन्न समूहहरूले निम्न कार्यहरू गर्न सक्छन्;

- कोर्नुहोस् रंगोली वा एक विशेष उत्सवको लागि कागज कटआउटको साथ अन्य सजावट ।
- त्यस चाडमा आधारित गीत सिक्रहोस् ।
- भान्साका भाँडाकुँडाप्रयोग गरेर गाउनुहोस् ।
- चाडवाड को उत्सवको समयमा भएको एउटा घटना साझा गर्नुहोस् ।
- चाडवाडसँग सम्बन्धित कथा शेयर गर्नुहोस् र उत्सव मनाइँदैछ अभिनय गर्नुहोस् ।
- साङ्गीतिक ध्वनिका लागि उही भान्साका भाँडाकुँडाहरू प्रयोग गरेर उत्सवको गीतको लागि सरल चाल हरू र चरणहरू प्रयोग गर्नुहोस् ।
- परम्परागत पहिरन कोर्नुहोस् यस अवसरमा लगाउने गरिन्छ ।

© NCERT
not to be republished